

Mer debatt än skönlitteratur

Den äldre psykologen Christels nya patient, som döpt om sig själv från Molly till Zadie, efter Zadie Smith, är sexton år och bor i sitt åttonde familjehem. Hon har tvingats av socialtjänsten att gå i samtal för att hon ska få flytta till eget boende, en etta i Hageby i Norrköping. Det är ramen för **Majgull Axelssons** nya roman *Svalors flykt*. Vi får växelvis ta del av Zadies och Christels berättelser om sina liv, där den ena står med hela livet framför sig och den andra har en stor del av livet bakom sig. Zadie är uppgiven och känner sig sviken av hela vuxenvärlden. Hon har därför bestämt sig för att bara lita till sig själv och sin egen förmåga i fortsättningen.

Det var så det kändes, Varje gång, vid varje flytt. Bort från familjehemmet och tillbaka till föräldrarna, bort till ännu ett nytt familjehem och tillbaka, bort och tillbaka. Allt man trott på förlorade man vid varje flytt, all tillit visade sig vara falsk, allt förtroende upplöst, all förtröstan blev bara löjlig.

Till slut hade man bara sig själv att lita till, sig själv och sin vrede, sig själv och sin förmåga att gömma sig och dra sig undan. Det blev ett hårt skal och det skavde, ändå var det livsviktigt. Den gick under som inte hade ett skal att gömma sig i.

Det är i det närmaste outhärdligt att läsa om allt det våld och den förnedring som Zadie och hennes lillebror Mio utsätts för av sina föräldrar under sina vistelser i "hemmet" mellan placeringarna i olika familjehem och på hvb-institutioner, hem för vård eller boende. Outhärdligt, av den anledningen att jag vet att detta pågår runt omkring oss, hela tiden, här och nu. Om allt det som kan hända två livrädda barn i deras "hem". Bakom stängda dörrar. När ingen annan ser. Om barns maktlöshet och utsatthet handlar den här boken. Det känns bitvis som att

jag läser en förundersökning, en polisrapport eller för den delen, en socialakt.

Att ha en mamma, psykopat och som missbrukar narkotika, Isebel, som älskar att leka med eld och en aggressiv, kriminell och misshandlande pappa, Danne. Att fara mellan olika familjehem och det våldsamma, livsfarliga hemmet. Ingen fast punkt, otrygga överallt. Så inträffar det fruktansvärda. Den lilla brodern Mio som åter tvingats tillbaka till föräldrarna från ett kärleksfullt familjehem misshandlas till döds. Föräldrarna döms till fängelse. Men nu är Isebel på rymmen och Danne har fått en stroke som förvandlat honom till ett lallande och dreglande vårdpaket.

Författaren har enligt egen utsago, vilket också klart framgår, berörts starkt av det grymma öde som Esmeralda, "lilla hjärtat", drabbades av när hon på samma sätt återfördes till sin biologiska familj efter att ha bott i ett tryggt familjehem hela sitt liv.

Den ständigt pågående kampen mellan en barnavårdslag som än idag främst värnar föräldrarätten och barnets okränkbara rätt till skydd och omvårdnad illustreras brutalt via den totala maktlösheten och bristen på egna rättigheter som Zadie upplever. Myndigheternas oförmåga att vilja se, lyssna och förstå parat med domstolarnas okänsliga, fyrkantiga juridik.

Zadies socialsekreterare, Dagmar, är överbelastad med arbete. Hon gör sitt bästa men förmår inte uppfatta Zadies signaler. Hon håller på att gå in i väggen. Zadie har ingen hon kan lita på. När dessutom Emanuel, som hon träffat tidigare på ett hvb-hem, dyker upp i jourhemmet där hon bor, förstår hon att övergreppen kommer att fortsätta. Det finns ingenstans att ta vägen.

Psykologen Christel som tar sig an Zadie i samtalsterapin är också hon på sitt sätt märkt av sina tidiga erfarenheter som hon burit med sig genom livet. Nu har hon dessutom på äldre

dagar diagnostiserats med Parkinsons sjukdom, "elake herr P", som ytterligare begränsar hennes liv. Något hon helst vill glömma och hårdnackat förnekar. Christel påminns i samtalen med Zadie om sin egen uppväxt, det som hände henne och som på många sätt förändrade hennes framtid och dömde henne till ensamhet. Hon känner ett starkt band till Zadie och får därigenom svårt att upprätthålla sin yrkesfasad.

Parallellt med att samtalen mellan Christel och Zadie fortskrider sker det en ödesdiger brand där Christels närmaste vän och kusin, Lisbeth, omkommer. Polisen misstänker mordbrand. Lisbeth visar sig nämligen ha kopplingar till Zadie och hennes bror Mio då hon arbetat som förlossningsläkare och skickat orosanmälningar till socialtjänsten i samband med att barnen föddes med abstinens.

Christels tankar och grubblerier över hur livet blev, ensamheten, åldrandet och kroppens långsamma men obevekliga förfall känns helt autentiskt. Rädslan hon känner för att i slutet av livet återigen bli beroende av andra på grund av sjukdom och stigande ålder.

Det här är något de har gemensamt, Christel och Zadie, de slåss bägge två, på sina olika sätt, för att bevara sitt oberoende och sin självständighet.

När författaren växlar till Zadies perspektiv blir det däremot svårare. Hon är ju redan starkt beroende av omgivningen på grund av sin bakgrund och sin ungdom. Hon kämpar frenetiskt med näbbar och klor för sin självständighet. Men Zadies inre dialog skaver och är mer uppstyltad. Den tar sig ibland närmast formen av en lärobok i barn- och ungdomspsykologi. Inte mycket lämnas åt läsaren att reflektera och fundera över.

Dessutom blir romanens upplösning tyvärr lite av ett hastverk, när den plötsligt slutar i dur. Happy end, och "de levde lyckliga i alla sina dagar", efter allt elände. Visserligen är det trevligt med lyckliga slut, men det verkar inte helt

trovärdigt.

Det är svårt att bedöma den här boken i skönlitterära termer, den fungerar snarare som tändvätska och en brandfackla. Den påminner mera om en debattbok som väcker nödvändiga frågor om myndigheternas skuld och ansvar och om barns rätt att själva få styra sina liv. Majgull Axelsson fortsätter sin oförtröttliga kamp för att ge röst åt de allra svagaste och de mest utsatta, vilket har genomsyrat hela hennes författarskap. Hennes vrede går inte att ta miste på. Men hon måste nog bestämma sig för hur hon vill föra kampen. Som skönlitterär författare eller journalist? Här blir det en blandning som inte gynnar slutresultatet.

Svalors flykt är skrämmande och aktuell på många sätt men långt ifrån det i mitt tycke hennes bästa verk, *Rosario är död*, den skakande dokumentärromanen om barnprostitutionen i Filippinerna.

Text: Heléne Nellvik

Svalors flykt
Majgull Axelsson
Norstedts, 2023

MAJGULL
AXELSSON

NORSTEDTS

Majgull Axelsson (f. 1947) är journalist och författare. Hon har skrivit sakprosa om tredje världen, däribland **Rosario är död** (1989), en dokumentärroman som skildrar barnprostitutionen i Filippinerna. Axelsson debuterade som skönlitterär författare 1994 med **Långt borta från Nifelheim**. **Aprilhäxan** (1997), blev hennes stora genombrott och belönades med Augustpriset. **Jag heter inte Miriam** (2014), om en romsk flicka som överlever Förintelsen men döljer sin härkomst livet igenom

blev också mycket uppmärksammad.